

7.2
COMPEN-
DIUM DIALE-

CTICAE FRANCIS.

TITELMANNI, AD LI-

broſ Logicoꝝ Ari

ſtoteliſ, admo

dum

utile ac neceſſarium.

LVGDVNI,

Apud Dominicum Verardum.

M. D. XLIII.

OPERIS DIVISIO.

Hoc compendium sex absoluetur partibus.

Prima, de Vocibus prædicabilibus.

Secunda, de Prædicamentis.

Tertia, de Enuntiatione.

Quarta, de argumentationū speciebus.

Quinta, de Locis dialecticis.

Sexta & postrema, de Sophisticis redargutionibus tractabitur.

DE PRAEDICABILIBVS

DE PRÆDICABILIBVS, PARS PRIMA.

ILLUD IN PRIMIS ADVERTENDUM EST, in uniuersa Dialectica determinatione, principaliter fieri sermonem de uocibus siue simplicibus siue compositis, non tamen de ipsis quatenus nuda uoces sunt, sed quatenus significatiue sunt rerū ad quas significandas sunt impositæ. Vocum autē simplicium, cū aliæ sint uniuerſales, aliæ indiuiduæ & singulares. Indiuiduū est, quod de uno solo prædicatur. Uniuerſale est, quod prædicatur de pluribus. Indiuiduorum quatuor sunt species. Aliæ enim uocatur determinatæ, uocabula scilicet ad significandum determinatam & certam rem singularem ex arbitrio imponentium instituta. Aliæ uerò sunt indiuidua ex demonstratione, cum uidelicet terminum communem cum pronomine demonstratiuo sumimus, ad unum aliquid particulare designandū. Prædictis uerò adijciunt uerba quædam indiuidua: quæ scilicet usurpantur ad unū aliquid particulare singulariter significandum.

A 2 dum,

DE PRAEDICABILIBVS

4.
dum, nō tamen determināt neq; determinatē indicāt, neq;
ex nominis impositione, neque ex demonstrandi ratione
quod sit illud singulare de quo fit mentio. Addunt quo-
que praedictis indiuiduum quod ex hypothesi, id est, ex
suppositione, nominant, quod uidelicet in se quidem,
quantum ex significationis suae natura, uniuersale &
commune est, facta tamen hypothesi, & suppositione
aliqua, non nisi de uno particulari praedicatur. Dici-
tur & indiuiduum, quod consistit ex proprietatibus
quarum collectio nunquam in alio erit eadem. Diuidi-
tur autem uniuersale in quinque species: nempe in ge-
nus, speciem, differentiam, proprium, & accedens. Ge-
nus est, quod praedicatur de pluribus differentibus spe-
cie, in eo quod quid est. Ponit autem Porphyrius &
alias duas generis acceptiones, sed minus ad philoso-
phiam pertinentes: quarum una, Genus dicitur, aliquo-
rum quodam modo se habentium ad unum aliquid &
ad seinuicem, collectio. Altera uero, quod est uniuscu-
iusque generationis principium: uel ab eo qui genuit,
uel à loco in quo quis genitus est. Species dicitur uni-
uscuiusque forma, quae acceptio non est usui Dialecti-
cis. Secundum aliam autem acceptionem, quae usui est
Dialecticis definitur species à Porphy. in hunc mo-
dum: Species est, quod praedicatur de pluribus differen-
tibus numero in eo quod quid est. Quoniam specie ac-
numero differentium superius meminimus. Sciendum est
tripliciter aliqua differre. Quaedam enim solo numero
differunt, quaedam specie, quaedam etiam genere. Nu-
mero

PARS I.

mero enim differunt, diuersa indiuidua sub eadem pro-
xima specie posita. Differunt autem specie, quae uel
sunt species diuersae, uel diuersarum specierum indiui-
dua. Differunt uero genere, quae uel sunt diuersa ge-
nera, uel species, aut indiuidua sub diuersis generibus
constituta. Totidem modos quibus aliqua dicantur ea-
dem colligere est facile. Species item dicitur quae sub
genere ponitur: & de qua genus in eo quod quid est
praedicatur. Specialissimum est, quod cum sit species,
non est genus. Vel etiam quod cum sit species, non di-
uiditur in species. Generalissimum genus est, quod cum
sit genus non est species. Et iterum supra quod
non est aliud superueniens genus. Subalterna
sunt quorū unumquodque genus &
species esse pōt, ad aliud qui-
dem, & ad aliud
sumptum.

DE PRAEDICABILIBVS

	Generalissimum genus.	
Differentia		Differentia.
	Substantia	
Corporea	Genus	Incorporea.
	Corpus	
Animatum	Subdifferētia	Inanimatum.
	Corpus animatum	
Sensibile	Animal	Insensibile.
Rationale		Irrationale.
	Homo	
	Species specialissima.	
	Socrates, Plato.	

Vt triplex est differentia sic tripliciter alterū ab altero differt. Cōmuniter differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate quadam differt quocūque modo, uel à seipso, uel ab alio. Proprie differre alterū ab altero dicitur, quod ab aliquo inseparabili accidente differt. Magis proprie alterum ab altero differt, quando specifica differentia differt. Per rō differentia à uarijs uariē definitur. Primum differentia est, qua abūdat species à genere. Deinde, quae diuidit ea quae sub eodē genere posita sunt. Præterea, differentia est, quae de pluribus & specie differentibus in eo quod quale quid est prædicatur. Proprijs quatuor ponunt modos. Proprium primo est, quod accidit soli alicui speciei sed non omni. Secundo, quod omni, & non soli accidit. Tertio, quod omni, soli & aliquando, accidit. Quarto autem modo propriū dicimus, quod omni

PARS I.

omni, soli, & semper accidit. Definitur quoque propriū quarto id esse, quod prædicatur de pluribus in quale accidentaliter & necessario. Accidentis plures assignantur definitiones. Accidēs enim est, quod adest, & abest, præter subiecti corruptionem. Et quod contingit inesse & non inesse eidem. Et quod neque est genus, neque species, neque differentia, neque proprium, semper autem est in subiecto subsistens.

Accidens item est uniuersale, quod de pluribus continenter natum est prædicari.

A 4

SECVNDA

PARS, QVAE DE PRAEDICA
MENTIS INSCRIBITVR.

ECCEM sunt praedicamenta, intra quorum complexum rerum omnium nomina continentur. Haec sunt substantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, agere, pati, ubi, quando, situs et habitus: de quibus priusquam ordine tractetur, sciendum

Praedicamenta. est nomen praedicamenti triplici significatione usurpari apud Philosophos. Interdum enim generaliter pro uocabulo quolibet, quod dicitur siue praedicatur de alio, sumitur. Secundum praedicamentum accipitur pro tota aliqua collectione et coordinatione generum ac specierum sub uno aliquo genere generalissimo, secundum suum ordinem dispositorum. Tercio praedicamentum accipitur pro ipso quod est summum in aliquo praedicamentali ordine, nempe pro primo tantum et generalissimo genere. Ad quorum plenorem intelligentiam istaec praemittitur: Aequiuoca dicuntur, quorum solum nomen est commune, et ratio substantiae secundum

dum nomen diuersa. Est autem duplex aequiuocum, nempe aequiuocum a casu, et aequiuocum a consilio. Aequiuocum a casu dicitur, quod plura habet significata aequae principalia. Aequiuocum autem a consilio dicitur, quod plura habet significata, sed unum principalius, et aliud minus principale, utpote propter similitudinem uel comparationem, aut relationem ad significatum principale. De aequiuocis tres uulgo traduntur regulae. I. Nullum aequiuocum ut aequiuocum, potest constitui in ullo praedicamento, neque ulla definitione potest definiri, neque diuisione diuidi. II. Analogum per se positum stat pro suo significato potius. III. Aequiuoci non debet esse usus in disciplinis, nisi fuerit distinctum. Vniuoca dicuntur quorum et nomen est commune, et ratio substantiae secundum nomen est eadem. Denominatiua dicuntur, quaecumque ab aliquo solo differentia casu, secundum nomen habet appellationem. Circa quam definitionem aduerte, triplicia distingui solere denominatiua: nempe uoce tantum, significatione tantum, uoce et significatione simul, in proposito tamen sola definiuntur denominatiua uoce et significatione. Ex praedictis triplex sumitur praedicatio, nempe aequiuoca, uniuoca, et denominatiua. Eorum quae dicuntur, alia secundum complexione dicuntur, alia uero sine complexione. Quae sunt complexa et incomplexa, aut uoce, aut significatione, aut utroque alia sunt. Eorum quae sunt, alia de subiecto quodam dicuntur, in subiecto uero nullo sunt: alia in subiecto quidem sunt, de subiecto uero nullo dicuntur: alia de subiecto quodam dicuntur, et sunt in subiecto: alia uero neque de subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur.

A 5 Quae

DE PRAEDICAMENTIS

Quae per subiectam formulam facia-
le quilibet deprehendat.

Substantia
uniuersalis
Dicitur de
sub. & non
est in sub.

Accidens
uniuersale
Dicitur de
subiect. &
est in sub.

Eorum quae sunt

Substantia
singularis
Neque dicitur
de sub. neque
est in sub.
iecto.

Accidens
singulare
Est in sub.
iecto: & non
dicitur de
subiecto.

In subiecto esse dico, quod cum in aliquo sit non sicut
quaedam pars, impossibile est sine eo esse in quo est.

Quando alterum de altero praedicatur, ut de subiecto,
quaecumque de eo quod praedicatur dicuntur, omnia etiam
de subiecto dicuntur. Diuersorum generum & non sub-
alternatim positorum, diuersae sunt etiam secundum spe-
ciem differentiae. Subalternorum uero generum nihil pro-
hibet easdem esse differentias. Eorum quae secundum nul-
lam complexione dicuntur, singula aut substantia signifi-
cat, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, aut
ubi, aut quando, aut situm esse, aut habere, aut facere, aut pa-
ti. Substantia quae proprie, principaliter, & maxime di-
citur, est, quae neque de subiecto dicitur, neque in subiecto
est. Secundae substantiae dicuntur species in quibus illae quae
princi-

Substantia

PARS II.

principaliter substantiae dicuntur, insunt: haec quidem &
harum specierum genera. Secundarum substantiarum,
species magis est substantia quam genus. Ipsarum uero
specierum quae non sunt genera, una non est magis sub-
stantia quam alia. Sex sunt conditiones substantiarum. i.
Commune est omni substantiae in subiecto non esse. ii.
Inest secundis substantijs & differentijs uniuoce predi-
cari. iii. Omnis substantia uidetur hoc aliquid signifi-
care. iiii. Inest etiam substantijs, nihil habere contra-
rium. v. Videtur substantia non suscipere magis aut mi-
nus. vi. Maxime autem proprium uidetur esse sub-
stantiae, cum unum & idem numero sit, contrario-
rum susceptibile esse. Quantitas (quae proxime post
substantiam sequitur) est secundum quam aliquid di-
citur quantum. Quantitatis, aliud continuum, aliud
discretum. Quantitas continua est, cuius partes co-
pulantur ad aliquem terminum communem. Dicitur au-
tem in proposito terminus communis aliquarum par-
tium, quod est principium unius, & finis alterius. Quan-
titas discreta est, cuius partes non copulantur per ali-
quem terminum communem, sed abinui cem distinctae
sunt & separatae. Quantitatis aliud constat partibus
habentibus ad inuicem positionem: aliud constat ex
partibus non habentibus positionem adinui cem. Re-
quirit autem ista partium adinui cem positio, tria. Pri-
mum, ut partes alicubi sitae sint. Secundum, ut sint
permanentes. Postremum, ut continuae. Quantitatis uero
tres conditiones assignantur. i. Quantitati nihil est
contra

Conditiones
Substantiae

quantitas?

DE PRAEDICAMENTIS

contrarium. i. i. Quantitas non suscipit magis & minus. i. i. i. Maxime proprium quantitatis est, aquale uel inaequale dici. Vnde & aqualia sunt quae eandem quantitatem habent. Inaequalia quae diuersam. Ad aliquid communiter, talia dicuntur, quaecunque hoc ipsum quod sunt aliorum esse dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud. Relatiuorum proprietates sunt quinque numero. i. Contrarietas inest relationi. ii. Videntur relatiua magis & minus suscipere. iii. Omnia relatiua dicuntur ad conuertentia. i. i. i. i. Videntur ad aliquid esse simul natura. v. Si quis definite nouerit unum relatiuorum, definite noscet & reliquum. Ad aliquid propriè sunt, quibus hoc ipsum esse, est ad aliquid quodammodo se habere. Relatiuorum quaedam iisdem, quaedam diuersis nominibus referuntur. Qualitas est, secundum quam quales esse quidam dicuntur. Cuius quatuor sunt primae species: Habitus & dispositio. Naturalis potentia & impotentia. Passio & passibilis qualitas. Forma & figura. Dispositio est qualitas insensibilis, acquisita, facile mobilis à subiecto. Habitus uerò qualitas insensibilis, acquisita, difficulter à subiecto mobilis. Sunt autem habitus quidam corporis, & quidam animae, perinde atque dispositiones. Naturalis potentia est, alicui congenita qualitas per quam potens efficitur ad aliquid agendum. Naturalis impotentia, qualitas cōgenita qua redditur quisquam impotens ad agendum. Sub qua specie omnes tam animae quam corporis uires ac imbecillitates naturales

qualitas -

Ad aliquid.

PARS II.

turales continentur. Qualitas diuturna sensum afficiens, uel ab affectione procedens, qualitas passibilis appellatur. Momentanea uerò, passio. Et haec quoque uel animae uel corporis existunt. Forma & figura est, cuiusuis rei partium compositio, siue à natura, siue ab arte efficiatur. Quae species, figurarum omnium geometricarum nomina, rerumque artificiarum comprehendit. Qualia sunt, quae secundum has denominationes dicuntur, uel quomodolibet aliter ab his. Proprietates qualitatis. i. Inest contrarietas qualitati. ii. Qualia suscipiunt magis & minus. iii. Similia & dissimilia secundum solas qualitates dicuntur. Similia namque sunt quae eandem qualitatem habent. Dissimilia, quae diuersam. Actio est, secundum quam in id quod subicitur agere dicimur. Proprietates. i. Suscipiunt agere & pati contrarietatem. i. i. Suscipiunt agere & pati magis & minus. Passio est illatio effectusque actionis. Dicitur & aliter passio, secundum quam id quod subicitur pati dicitur. Actionum atque passionum quaedam corpori, quaedam animae conueniunt. i. i. i. Passio primò infertur ex actione. Vbi est circumscriptio corporis locati, à loci circumscriptione procedens. Proprietates. i. Vbi contrarietatem non habet. ii. Vbi non suscipit magis & minus. Quando est, quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur. Positio est quidam partium situs, & generationis ordinatio. Positionum uerò, alia secundum naturam, alia praeter naturam. Habitus est corporum & eorum

actio

Passio

Vbi.

quando.

habitus

que

que circa corpus sunt, adiacentia. Proprietates. Habitus suscipit magis et minus. Habitus non suscipit contrarietatem. Absoluto predicamentorum tractatu, quaedam adiunguntur, quae faciliorem eorum reddant intelligentiam. Oppositio est repugnantia duorum extremorum adinuicem, talis, ut neutrum illorum cum illo alio simili modo repugnet. Oppositorum quatuor sunt species. Relatiua, contraria, priuatiua, et contradictoria. Relatiue opposita sunt, quae ea ipsa quae sunt oppositorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea. Contraria sunt, quae sub eodem genere posita, maxime a se inuicem distant, ac eidem subiecto uicissim insunt, a quo mutuo se expellunt nisi alterum insit a natura. Contraria immediate sunt, quae talia sunt, ut in quibus nata sunt fieri, uel de quibus praedicantur, alterum inesse sit necessarium. Contraria mediata sunt, quorum non est necesse semper alterum inesse ijs, in quibus nata sunt fieri. Priuatiue opposita sunt, quae habent fieri circa idem subiectum ordine irregressibili et tempore a natura determinato. Contradictorie opposita sunt, inter quae non est dare medium. Prius quinque modos habet, qui duobus hisce uersibus, ordine concluduntur. Tempore, natura, prius ordine, dicere et honore. Causam causato, dicimus esse prius. Tres modos simul, sequentes uersus comprehendunt: Tempore dico simul, quorum generatio nunc est. Quae conuertuntur dicimus esse simul. Suntque simul species genus unum distribuentes. Motus sex sunt species: Generatio, Corruptio, augmentatio, Diminutio, Alteratio

Relatiue opposita

Contraria immediata, et mediata.

Prius.

Simul.

Motus.

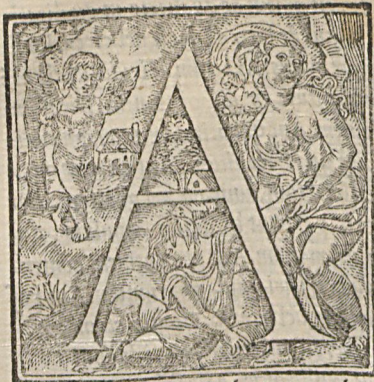
Alteratio, et secundum locum Mutatio. Generatio est progressio a non esse substantiae ad esse eiusdem. Corruptio est progressio ab esse substantiae, ad non esse eiusdem. Augmentatio est progressio a minori quantitate, ad maiorem. Diminutio est progressio a maiori quantitate, ad minorem. Alteratio est motus de qualitate in qualitate. Loci mutatio est motus de loco ad locum, uel circa locum. Habere, octo dicitur modis. Aut enim aliquid qualitate habere dicitur: ut habitum et dispositionem, scientiam (inquam) et uirtutem. Aut quantitatem: ut magnitudinem, tricubitum, aut quadricubitum. Aut ea quae circa corpus sunt: ut uestimentum, tunicam, uel gladium. Aut aliquid in corporis parte: ut in digito anulum. Aut partem, ut pedem, uel manum. Aut ut continens contentum, ut modius grana tritici, aut lagena uinum. Aut possessionem, ut domum, uel agrum. Dicitur etiam et uir uxorem habere. Qui omnes modi duobus uersibus explicantur. Affectum quantum, uestitum, dicere uelut aurum, Membrum, contentum, possessio, Vir mulierem.

alteratio, et generatio augmentatio diminutio.

habere

TERTIA

PARS, QUAE EST DE
ENUNTIATIONE.

ABSOLVTIS duabus huius instituti partibus, quibus de simplicium uocum ratione agebatur proximum est, ut de compositis hisque potissimum quae uerum falsumue significant, determinemus quae cum nominibus & uerbis tanquam propriis partibus componantur, haec primum nobis definienda sunt. Nomen igitur est, uox significatiua secundum placitum, sine tempore, cuius pars nulla est significatiua separata, finita, & recta. Vocum aliae natura, aliae ad placitum significant. Voces illae naturaliter significant, quae apud omnes homines ubique locorum siue gentium, idem significant. Illae uero dicuntur secundum placitum significare, quae non idem apud omnes homines representant, sed pro uoluntate imponentium rem aliquam significant. Significare cum tempore,

pore, est praeter significatum praecipuum, certa temporis differentia designare. Significare sine tempore, opposito modo definitur. Verbum, est quod co-significat tempus, cuius pars nihil extra significat: & est semper eorum quae de altero dicuntur, nota. Nota uero eorum quae de altero dicuntur, est quod uel actu, uel potestate, praedicatum cum subiecto connectit. Oratio est uox significatiua cuius aliquid partium significatiuum est separatum, ut dictio, non ut affirmatio uel negatio. Diuiditur autem oratio prima sectione, in orationem perfectam, & imperfectam. Imperfecta oratio est, quae sensum perfectum non generat in animo audientis. Perfecta autem oratio est, quae sensum perfectum gignit in audientis animo. Diuiditur deinde perfecta oratio, in orationem enuntiatiuam, & non enuntiatiuam. Oratio perfecta non enuntiatiua dicitur, quae licet perfectum sensum gignat in animo audientis, non tamen uerum aliquid uel falsum significat. Huiusmodi sunt omnes orationes deprecatoriae, imperatiuae, exhortatoriae, optatiuae, interrogatiuae, & similes. Cuiusmodi orationum omnium nullus est usus Dialectico, qui totus in hoc incumbit, ut quid uerum, & quid falsum, apprehendat. Enuntiatiua oratio est, in qua est uerum aut falsum. Ex qua definitione diuisio enuntiationis in ueram & falsam, elicitur. Vera dicitur quae significat, ut res habet. Falsa, quae aliter. Enuntiationum insuper, aliae necessariae, aliae impossibiles, aliae contingentes. Necessaria ea est, quae non potest esse falsa. Impossibilis, quae

non potest esse uera. Contingens, quæ tam ueri quam falsi est capax. Tertio secatur enuntiatio in simplicem & coniuctiuam. Simplex, est quæ aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo enuntiat. In omni autem enuntiatione simplici siue categorica, duo sunt termini: quorum alter dicitur subiectum uel terminus subiectus: alter prædicatum uel terminus prædicatus. Subiectum est, id de quo aliquid dicitur. Prædicatum est, quod dicitur de altero. Enuntiatio coniucta est, quæ composita est ex enuntiationibus simplicibus. Quarta diuisione enuntiationem in uniuersalem, particularem, & indefinitam distribuunt, quibus & singularem solent adijcere. Uniuersalis est, quæ omni aut nulli inesse significat. Particularis est, quæ alicui, aut non alicui, aut non omni inesse significat. Indefinita est, quæ inesse aut non inesse significat, sine signo uniuersali aut particulari. Singularis, in qua subiicitur indiuiduum. Diuiditur alio quoque modo enuntiatio, in affirmationem & negationem. Affirmatio, est enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio est enuntiatio alicuius ab aliquo. His de natura enuntiationum breuiter expositis, poscit ordo, ut ad enuntiationum simplicium oppositiones transueamus. Pro quarum faciliiori & pleniori intellectu præmittendæ sunt duæ diuisiones, quarum prior hæc est: Enuntiationum, quædam utroque termino, quædam altero, quædam neutro participant. Posterior, utroque termino participantium, quædam secundum eundem ordinem participant, quædam uero secundum alium, & inuera

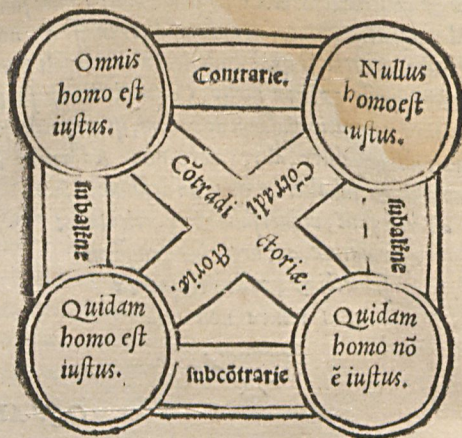
inuersum. Oppositio est affirmatio & negatio oppositæ. Cuius tres species assignantur. Contrariæ, subcontrariæ & contradictoriæ. Contrariæ enuntiationes sunt, si quid enuntietur uniuersali uniuersaliter inesse & non inesse. Subcontrariæ si quid enuntietur uniuersali particulariter inesse & non inesse. Contradictoriæ sunt, affirmatio & negatio eiusdem de eodem, quarum altera significat uniuersaliter, altera uero non. Adduntur & nonnullis & subalternæ, quas ita definiunt: Subalternæ sunt, uniuersalis & particularis: affirmatiuæ, aut negatiuæ, eiusdem subiecti & prædicati, quæ tamen reuera non opponuntur.

). (

B 2

QVAE

DE ENUNTIATIONE
QVAE OMNIA IN HAC FIGURA
ad oculum licet intueri.

Leges oppositarum enuntiationum. Lex contrariarum, Impossibile est, contrarias esse simul ueras, simul autem falsas esse, est possibile. Lex subcontrariarum, Subcontrarias contingit simul esse ueras, simul autem esse falsas non contingit. Lex contradictoriarum, Contradictoriae non possunt simul esse uerae, nec simul falsae, sed necesse est earum alteram esse ueram, et alteram falsam. Lex subalternarum, Adijciunt posteriores legem pro subalternis, in hunc modum: Subalternum si uniuersalis sit uera, particularem

PARS III.

larem consequitur esse ueram, non autem econtrario. Et si particularis sit falsa, consequitur uniuersale esse falsam, non autem econtrario. Enuntiationes autem oppositae, per has tres regulas possunt reddi eadem, et equipollentes. Prima regula, Si alicui signo uniuersali uel particulari praepnatur negatio, equipollebit suo contradictorio. Secunda, Si alicui signo uniuersali postponatur negatio, equipollebit suo contrario. Tertia, Si alicui signo uniuersali uel particulari praepnatur et postponatur negatio, equipollebit suo subalterno. Ut oppositio et equipollentia sic et conuersio, quaedam est enuntiationum simplicium proprietas. Ea uero est, extremorum transmutatio qua est subiecto praedicatum fit, et est praedicato subiectum. Est autem conuersio huiusmodi, duplex: altera simplex, altera per accidens. Conuersio simplex est quando de subiecto fit praedicatum, et de praedicato subiectum, manente eadem quantitate, et qualitate enuntiationum. Conuersio per accidens est quando de subiecto fit praedicatum, et de praedicato subiectum, manente quidem eadem qualitate, sed quantitate mutata. Praedictis quoque adijcitur tertius modus conuersionis, qui dicitur per contrapositionem, quae sic definitur. Conuersio per contrapositionem est, quando de subiecto fit praedicatum, et de praedicato subiectum, seruata eadem qualitate et quantitate, sed mutatis terminis finitis in infinitos, et econtrario. Haecenus de simplicibus enuntiationibus. Nunc de coniunctis agendum est. Haec uero sunt in triplici differentia

differentia. Alia enim conditionales, alia copulatiua, & alia disiunctiua dicuntur. Conditionalis est illa, in qua coniunguntur duae propositiones categoricae, per conjunctionem conditionalem. Copulatiua est in qua coniunguntur duae categoricae per conjunctionem copulatiuam. Disiunctiua est, in qua coniunguntur duae categoricae per conjunctionem aliquam disiunctiuam. Sub conditionali, rationalis, & causalis de facili comprehenduntur. De modalibus nihil omnino sumus dicturi: uel quod

nihil aut parum utilitatis habeant, uel quod

Dialectica rudibus adhuc, non censea-

mus huiusmodi proponenda, quae

qui scire uolet, ipsum

authorem

adeat.

QVARTA

QVARTA

PARS, QVAE INSCRIBI-

TUR DE SYL-

logismo.

RAECIPVVS Dialecticae finis est, de unaquaque re proposita posse disputando ueritatem inquirere, falsitatem refutare. qui finis cum non possit haberi nisi alia ex alijs colligendo, restat ut post simplicium uocum & enuntiationum determinationem, argumentandi formas modosque, describamus. Sunt autem argumentationis formae siue species quatuor: syllogismus, inductio, enthymema, & exemplum: de quibus hac parte erit tractandum, praecipue tamen, & omnium maxime de syllogismo, quae est omnium specierum argumentationis praecipua & praestantissima: ad quam & cetera quodammodo, ut solent imperfectiora ad perfecta, reducuntur. Primum itaque syllogismorum uis nobis est explicanda. Syllogismorum duplex est materia: propinquior, ut enuntiationes, de quibus abunde superiore parte tractatum est. Remotior, ut termini: pro quorum intellectu, haec ex Aristotele subiici-

tur definitio: Terminus est, in quem resolutur propositio, ut prædicatum, & de quo prædicatur. Syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quiddam ab his quæ posita sunt ex necessitate accidit, eo quod hæc sunt. Diuiditur autem syllogismus, in syllogismum perfectum, & syllogismum imperfectum, qui ab Aristotele ita definiuntur: Syllogismus perfectus est, qui nullius alterius indiget præter ea quæ sumpta sunt, ut appareat necessarius. Syllogismus imperfectus est, qui unius aut plurium indiget, quæ sunt quidem necessaria per sumptos terminos, non autem per sumptas propositiones. Vnde autem uim & robur suæ illationis habeat syllogismus, breuibus indicat Aristoteles, cum definit dici de omni, & dici de nullo, hoc modo: Dici de omni est, quando nihil est sumere subiecti, de quo non dicatur prædicatum. Dici de nullo, est quando nihil est sumere subiecti à quo non remoueat prædicatum. Ex quibus eliciuntur hæc due regule. I. Quicquid de subiecto quopiam dicitur ut de omni, dicitur & de quolibet subsumpto sub eo. II. Quicquid de subiecto quopiam dicitur, ut de nullo, remouetur à quolibet subsumpto sub eo. Sciendum autem in primis, quod omnis syllogismus simplex ex tribus tantum terminis constat, & ex tribus propositionibus, Horum autem trium terminorum unus uocatur medium, alter maior extremitas, tertius minor extremitas. Medium est terminus, qui bis sumitur ante conclusionem. Maior extremitas est terminus,

nus, qui sumitur cum medio in maiori propositione. Minor extremitas est terminus, qui sumitur cum medio in minori propositione. Maior propositio illa proprie dicitur, in qua est principale robur syllogismi. Minorem uero illam dicimus, quæ minus uidetur habere roboris ad illationem. Verū tamen in sequentibus ad uitandam confusionem plerumque maiorem appellamus priorem præmissam, minorem autem secundam. Ex horum autem trium terminorum uaria dispositio ne triplex consurgit figura syllogismorum. Contingit enim interdum medium subijci in una præmissarum, & in altera prædicari, atque hinc consurgit prima figura. Interdum in utraque præmissarum medium prædicatur, & hinc secunda nascitur figura. Interdum in utraque subijcitur, & hinc oritur tertia. Ante uero quam singularum figurarum modos in particulari describamus, ponendæ sunt & explicandæ regule aliquot generales: contra quas quicumque deprehenduntur peccare syllogismi, cuiuscunque sint figure, reiiciendi sunt. I. Ex puris particularibus nihil syllogistice conficitur. II. Ex puris negatiuis nihil item conficitur. III. Si altera præmissarum fuerit particularis, conclusio quoque particularis erit. IIII. Si altera præmissarum fuerit negatiua, conclusio quoque negatiua erit. V. Medium nunquam ingredi potest conclusionem. Regule speciales primæ figure. In omnibus modis primæ figure directè concludentibus, minore existente negatiua, non ualet syllogismus. In omnibus modis primæ figure directè cōclu-

dentibus maiore existente particulari non ualet syllogismus. In his autem qui concludunt indirecte, non habent predictae regule locum. Concluditur directe quando maior extremitas in conclusione predicatur de minore extremitate. Concluditur autem indirecte, quando minor extremitas in conclusione predicatur de maiore. Modus, proprie loquendo est duarum propositionum adinuicem certa proportio siue habitudo, secundum debitam qualitatem et quantitatem. Tunc autem est qualitas debita, quando praemissarum ut minimum altera est affirmatiua. Tunc quantitas debita, quando ut minimum altera praemissarum est uniuersalis. Qui modi sint utiles in prima figura, haec uocabula artis quae uulgo circumscribuntur, oculis aperte subiiciunt: barbara, celarent, darij, ferio, baralipon, celantes, dabitur, fapesmo, frisesomorum, quorum significatio talis est. Prima syllaba significat cuius terminus qualitatis terminus quantitatis debeat esse maior syllogismi: secunda, qualis et quanta minor: tertia, qualis et quanta conclusio. Significatio autem ista, ex uocalibus est quatuor, a, e, i, o. A enim uniuersalem affirmatiua significat, e uniuersalem negatiua, i particularem affirmatiua, o particularem negatiua. Vbi aduertendum est, et nouem primae figurae modis quatuor primos directe concludere, reliquos autem quinque, indirecte. Pro syllogismis autem secundae figurae tres istae ponuntur regule speciales. i. In secunda figura, maiore existente particulari, non ualet syllogismus. ii. In secunda figura, ex puris affirmatiuis, non ualet syllogismus. iii. In secunda figura semper concludi debet negatiue. Quatuor tantum modi uti-

les

les in secunda figura inueniuntur: quibus haec artis uocabula respondent: Cesare, camestres, festino, baroco. Vt ualeant autem in tertia figura syllogismi, haec duae regule speciales obseruandae sunt. In tertia figura, minore existente negatiua, non ualet syllogismus. In tertia figura, non potest concludi uniuersaliter, sed particularem semper oportet inferri conclusionem. In summa, tertiae figurae sex sunt utiles, et syllogistici modi: qui sequentibus uocalibus declarantur: Darapti, felapton, disamis, datisi, bocardo, ferison. Qui sex modi, ut et quatuor secundae, directe concludunt. Ad quos accedunt duo modi indirecti Fapesmo, et frisesomorum, cum omnibus figuris sint communes. Summatim igitur colligendo omnes modos utiles hactenus positos, inuenimus esse numero decem et nouem, qui in formam metri solent disponi, hoc modo: Barbara, Celarent, Darij, Ferio, baralipon. Celantes, Dabitur, Fapesmo, Frisesomorum. Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. Ex quibus quatuor primi certa de causa perfectiores habentur: et ad eos ceteri omnes tanquam imperfectiores reducuntur, singuli uidelicet ad illum, cuius capitalem litteram retinent. Fit autem dupliciter eorum reductio: ostensiuè uidelicet, et per impossibile. Ostensiuè reducimus syllogismum, quando per medium conuersionis, aut transpositionis praemissarum, aut simul utriusque, id facimus. Per impossibile uero reducere syllogismum est, eius bonitatem

nitatem ostendere, per hoc quod negans deducitur ad aliquod impossibile. Totaque reductionis ratio characteribus quatuor, uocabulis artis incertis continetur. Hi sunt. M. P. S. C. quorum M præmissarum transpositionem: S & P propositionis per uocalem immediatè præcedentem significant conuersionem. S quidem simplicem. P autem, per accidens significat. C uerò in medio uocabuli artis designat non aliter reduci posse, quàm per impossibile, sumendumque esse conclusionis contradictorium, ut fiat reductio. Ponit Aristoteles quædam, quæ uocant præsupposita, quæ in tractatu syllogismorum quasi cognita præsupponuntur, quorum Primum est, Omnis syllogismus est in aliqua trium figurarum: & omnes syllogismi aliarum figurarum per primam perficiuntur. Secundum, In omni syllogismo, aliquam præmissarum esse affirmatiuam, & aliquam uniuersalem, est necesse. Tertium, Omnis syllogismus ex tribus terminis, & non pluribus constat. Quartum, Quædam propositiones difficiliter syllogizantur, quædam facilius. Quatuor regulæ pro inuentione medij. Prima regula, Concludere uolentibus uniuersalem affirmatiuam, sumendum est consequens subiecti & antecedens prædicati. Secunda, Ad concludendum particularem affirmatiuam antecedens ad utrumque extremorum sumendum est. Tertia, Ad concludendum uniuersalem negatiuam, sumetur consequens subiecti & extraneum ad prædicatum, uel consequens prædicati & extraneum subiecti. Quar-

ta, Ad concludendum particularem negatiuam, sumendum est antecedens subiecti, & extraneum prædicati. Sex syllogismorum ponuntur ab Aristotele potestates. Potestas plura concludendi, uerum ex falsis syllogizandi, circulariter, conuersiue, ad impossibile, & ex oppositis. Plura concludit syllogismus uel per conuersionem, uel per subsumptionem plurium minorum extremitatum. Verum ex falsis syllogizamus, quando ex ambabus falsis, aut altera nunc in toto, nunc in parte, uerum concludimus. Circulariter autem syllogizare est per conclusionem & conuertentem alterius præmissarum inferre reliquam præmissarum syllogismi prioris. Conuersiue syllogizare (iuxta Aristotelis definitionem) est ex opposito aut contrario conclusionis cum altera præmissarum, inferre reliquam. Per impossibile syllogizatur, quando propositione aliqua uera negata, proceditur ex eius contradictorio, cum alia propositione manifestè uera ad inferendum manifestè falsum: ex cuius interemptione consequenter fit regressus, ad interimendum contradictorium propositionis ueræ negatæ: ac deinde ex consequenti, ad astruendam ueritatem illius quæ à principio fuit negata. Syllogismus dicitur ex oppositis, in quo ex præmissis contrarijs uel contradictorijs inferatur conclusio in qua negatur idem de seipso. Subiungit, quoque prædictis Aristoteles tres syllogismorum defectus: quos breuissimis tantum perstringemus. Primus defectus est, petere principium: quod tunc ait fieri.

fieri, quando in syllogismo aliquo non ostenditur propositum. Secundus appellatur non propter hoc acciderere falsum: quod tunc contingere dicit Aristoteles, quando syllogizando falsitas conclusionis illata, imputatur alicui propositioni in antecedente, quæ uerè non est causa falsitatis conclusionis. Tertium defectum nominat Aristoteles, fallaciam contrariæ opinionis: quæ tunc contingit, quando aliquis fallitur, concedendo ambas præmissas duorum syllogismorum: ex quibus sequuntur duæ propositiones contrariæ uel contradictoriæ. De syllogismis hypotheticis. Syllogismi hypothetici sunt argumentationes quæ ex una principali hypothetica propositione procedunt. Ponemus autem hypotheticorum syllogismorum aliquot modos, eos præcipuè qui maxime uidebuntur utiles. Primus modus est, quando proceditur à tota conditionali, cum propositione antecedentis, ad positionem consequentis. Secundus modus est, quando proceditur à tota conditionali, cum destructione consequentis, ad destructionem antecedentis. Tertius modus est, ex copulatiuis: quando à tota copulatiua ad alteram eius partem proceditur. Quartus modus est, ex copulatiuis negatiuis, quando à copulatiua negatiua, cum positione alterius partis, proceditur ad destructionem alterius. Quintus modus est, procedendo à propositione disiunctiua affirmatiua, cum positione partis unius, ad destructionem alterius. Sextus modus est, quando à propositione disiunctiua affirmatiua proceditur cum destructione unius partis

partis ad positionem alterius. Ponunt uerò et alios quosdam modos hypotheticorum huiusmodi syllogismorum: sed qui iam enumerati sunt, magis certi magisque in usu prompti sunt. Antequam ad tres alias argumentationis species transeamus, syllogismum diuidemus in demonstratiuum, dialecticum, et sophisticum, singulisque horum suas definitiones accommodabimus, hoc pacto: Demonstratio est, quando ex primis et ueris syllogismus erit, aut ex talibus quæ per aliqua prima et uera, eius quæ circa ipsa est cognitionis principium sumpserunt. Prima et uera sunt, quæ non per alia sed per seipsa fidè habent. Demonstratio etiã definitur syllogismus scientificus. Scire est causam rei cognoscere, propter quam res est, quoniã illius est causa, et quoniã nõ est contingere hoc aliter se habere. Demonstratio præterea est syllogismus ex ueris et primis et immediatis et notioribus et prioribus causisque conclusiõis. Dialecticus syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus. Probabilia sunt, quæ uidentur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus, et his aut omnibus, aut pluribus, aut maxime probatis. Litigiosus, est syllogismus, ex his quæ uidentur probabilia, non sunt autem: et qui ex probabilibus, aut ex his quæ uidentur probabilia, est apparatus. Addit Aristoteles prædictis syllogismum falsigraphum, qui sub litigioso uidetur comprehendi. Cuius definitio hæc est: Syllogismus falsigraphus est, qui procedit ex proprijs principijs disciplinarum male intellectis. Prius autem quam huic parti finem imponamus, nonnulla dicenda sunt et de alijs tribus speciebus argumentationis, de enthymemate uidelicet

uidelicet, inductione, & exemplo. Enthymema est oratio, in qua non omnibus præmissis antepositis, festinata infertur conclusio. Aristoteles uero ita ipsum definit: Enthymema est syllogismus ex icotibus & signis. Icos Græco uocabulo appellat propositionem in se probabilem. Signum uero appellat propositionem demonstratiuam aut necessariam. Inductio est, à singularibus ad uniuersale progressio. Exemplum est, quando unum particulare probatur per aliud, propter aliquid simile in ambobus inuentum.

Quinta

QVINTA

PARS, IN QUA DE LOCIS

DIALECTICIS

agitur.

VM dialectica duabus partibus, inuentione atq; iudicio cōstet: tractatq; sit præcedenti tractatu argumētandi ratio quæ pertinet ad iudiciū, nunc de inuentione nobis agendū est, quæ cū tota uideatur in locorū cognitione consistere, à loci definitione

ne ducemus exordiū. Locus est sedes argumenti, uel id à quo ad ppositā quæstionē cōueniēs trahitur argumētū. Appellamus autē argumentū rationē, quæ rei dubiæ faciat fidē. Duplex ab autoribus locus assignatur. Nempe locus maxima, & locus q est differētia maxima. Locus maxima appellatur, generalis quædā ppositio p se nota ex qua desumitur argumētū. Alio uero modo loci uocantur maximarū differētie ppositionū: illi uidelicet, qbus maxima diuersæ, ab inuicē differūt. Locus diuiditur in locū intrinsecū, extrinsecū, & mediū. Locus intrinsecus est

C

quatu

34 DE LOCIS DIALECT.

quādo sumitur argumentū ab his quæ sunt de substantia rei de qua queritur. Locus extrinsecus est, quādo sumitur argumentū ab his quæ sunt omnino separata à substantia rei de qua queritur. Locus medius est quādo sumitur argumentū ab his quæ partim cōueniūt, et partim differūt. Solent quoque loci intrinsecus subdividi, in locū à substantia, et à cōcomitatibus substantiæ. Locus à substantia dicitur, quādo sumitur argumentū ab his quæ sunt de substantia rei. Locus autē à cōcomitatibus substantiæ dicitur, quādo nō sumitur quidē argumentū ab ipsa rei de qua queritur substantia, sed ab aliquo quod substantiā comitatur. Facta generali locorū diuisione, restat de uno quoque sigillatim pertractare, atque in primis ut ea quæ dicenda sunt apertius oculis subiecta clarescāt, locos singulos hac figura complectemur.

LOCVS.

Intrínsecus.	Medius	Extrínsecus.
A substantia: vt.	A cōiugatis.	Ab oppositis, vt.
A definitione.	A casibus.	A relatiuis.
A definita.	A diuisione.	Contrariis.
Descriptione.	Præiudiciis.	
Descriptio.	Contradictoriis.	
Interpretatione.	A disparatis.	
Interpretatio.	A comparatione, vt.	
A cōcomitantibus substantiæ vt.	A maiorum.	
A toto vniuersali.	Similiū.	
A toto integrali.	A minorum.	
A toto in quantitate.	A proportionē.	
A toto in modo.	A transmutata proportionē.	
A toto in loco.	A dissimili.	
A toto in tempore.	A disproportionē.	
A causa.	Ab authoritate.	
A materiali.	A transsumptione.	
A formali.	A corruptione.	
A efficiente.	Ab vñibus.	
A finali.	A communiter accidentibus.	

Definitio

PARS V.

35

Definitio autem sic solet describi: Definitio est oratio indicans quid est esse rei, per essentialia. A definitione autem argumenta quatuor modis eruantur: nimirum affirmatiue duobus, et negatiue totidem. Maxime. 1. Quicquid prædicatur de definitione, prædicatur item de definito. 11. De quocunque prædicatur definitio, de eodem et definitum. 111. Quicquid negatur de definitione, et de definito negatur. 1111. De quocunque negatur definitio, et definitum. Quatuor itidem modis, a definito licet argumentari. Maxime. 1. De quocunque prædicatur definitum, de eodem et definitio. 11. De quocunque negatur definitum, de eodem et definitio. 111. Quicquid prædicatur de definito, prædicatur de definitione. 1111. Quicquid negatur de definito, negatur et de definitione. Descriptio est oratio indicans esse rei per accidentalia, id est, per propria, uel per accidentia. Interpretatio est nominis minus noti per aliud magis notum explicatio. A descriptione, et descriptio: ab interpretatione, et interpretatio: eodem modo argumentamur, quo a definitione et definito, ac per consimiles maximas. Sub his autem tribus locis tres alij comprehenduntur. Sub loco enim a definitione, comprehenditur locus a differentia recurrente. Sub loco a descriptione, locus a proprio. Sub loco ab interpretatione, locus a synonymis. Quorum maxima ferè cū superioribus eadem. Totum uniuersale idem est quod superius: ut genus respectu suarum specierum, et species respectu

C 2 Stu

Et indiuiduorum. Fiunt autem argumentationes tum affirmatiue, tum negatiue, à toto uniuersali. Maxima. i. Cum quo conuenit superius, cum eodem conuenit inferius. ii. Cum quo non conuenit superius, nec etiam inferius. Fit quoque totidem modis argumentatio à parte subiectiua ad totum uniuersale. Maxima. i. Cum quo conuenit pars subiecta, cum eodem & totum. ii. Cum quo non conuenit pars, nec totum. Totum integrale est, quod resultat ex partibus quantitatem habentibus. Pars integralis est, quæ cum alijs partibus reddit quantitatem totius. A toto integrali fiunt argumentationes ad singulas partes tantum affirmatiue. Maxima, Posito toto integrali, poni necesse est & quamlibet partem eius. Ad partes autem minus principales, non ualet argumentatio. Negatiue non ualet argumentatio à toto ad singulas partes. Ad omnes uerò partes simul sumptas, sub dis-iunctione, ualebit. Maxima, Si totum non est, aliamquam eius partem non esse est necesse. A parte integrali ad totum ualet argumentatio à negatione singulorum partium, ad negationem totius. Maxima, Ablata parte aliqua principali, totum esse non potest. A partibus sigillatim non dicitur argumentum affirmatiue: ab omnibus tamen coniunctim ducitur. Maxima, Positis omnibus partibus, necessario ponitur totum. Totum in quantitate est uniuersale uniuersaliter sumptum. Quod à toto uniuersali solum differt quod cum signo uniuersali semper accipiat. Propter quod

quod à toto uniuersali, & à toto in quantitate omnino eadem fiunt argumentationes. Totum in modo est uocabulum per se captum, nullaq; determinatione restrictum. A quo nunc affirmatiue nunc negatiue contingit argumentari. Maxima. i. Cum quocunque conuenit totum in modo, & pars. ii. Cum quocunque autem non conuenit totum, nec pars. A parte uerò ad totum ex opposito fiunt argumenta. Totum in loco nominatur, quod uniuersaliter omnem locum significat. Quod in tempore totum uocatur, tempus significat uniuersaliter. Sumuntur autem argumenta per hos locos affirmatiue & negatiue. Maxima. i. Cum quo conuenit totum in loco aut tempore, cum eo & pars. ii. Cum quo conuenit pars, cum eo & totum. iii. Cum quo autem totum non conuenit, nec pars. iiii. Cum quo pars non conuenit, nec totum. Affirmatiue ab una parte non ualet, ab omnibus simul sumptis ualet. Causa, est ad cuius esse sequitur aliud. Causarum, alia est materialis, alia formalis, alia efficiens, alia finalis. Causa efficiens est, à qua primo fit motus, ut aliquid fiat. Efficientium alia necessaria, alia sufficiens. Maxima hæc sunt. i. Posita causa efficiente, ponitur effectus eius. ii. Ablata causa efficiente, necessario aufertur & effectus. iiii. Posito effectui ponitur & causa ad talem effectum necessaria. iiii. Ablato effectui, aufertur & causa. A sufficientibus autem causis affirmatiue, & ab eadem effectibus negatiue solum. Materia est ex qua aliquid fit. Et duplex est: quedam permanens, & quedam trans-

transiens. Materia permanens dicitur, quæ in re postquam effecta est permanet in sua natura. Transiens autem materia est, quæ secundum suam substantiam non manet in re effecta, sed mutatur & formam accipit aliam. A' quarum utrisque consimili modo affirmatiuum trahimus argumentum. Maxima, Posita causa materiali, possibile est effectum poni. Negatiuum uero à permanente tantum. Maxima, Remota causa materiali permanente, remouetur effectus. Ab effectu ad causam materiale affirmatiue solum argumentamur: & in permanente quidem ab esse ad esse, in transiente ab esse ad fuisse. Maxime. i. Posito effectu cause materialis permanentis, ponitur simul & causa. ii. Posito effectu cause materialis transientis, necesse est materiam ipsam præfuisse. Causa formalis est per quam aliquid fit. A' qua argumentamur tam affirmatiue quam negatiue. Maxime. i. Posita causa formali, ponitur effectus. ii. Remota causa formali, remouetur & effectus. Ab effectu ad causam ualet etiam utrinque argumentatio. Sub loco à causa formali concluditur locus uulgo dictus ab inesse ad denominare. Maxima. Vnumquodque subiectum à forma inexistente denominari debet. Porro à causa formali uniuscuiusque rei uirtutem metimur. Maxima, Tantum uuaqueque res potest, quantum eius forma naturalis permittit. Finis est gratia cuius aliquid fit, A' causa finali argumenta fiunt, in prædicatis, bonum & malum. Maxime. i. Cuius causa finalis bona est, ipsum quoque bonum est. ii. Cuius finis

finis malus est, ipsum quoque malum est. Fit etiam ab effectu cause finalis argumentum ad causam. His finitimi sunt loci à generatione, corruptione, & usibus. Fiunt autem ab his locis argumenta, iuxta communem modum in prædicatis bonum & malum. Maxime, Cuius generatio siue acquisitio bona est, ipsum quoque bonum est. Cuius generatio siue acquisitio mala est, ipsum quoque malum est. Econuerso quoque ualet à genito ad generationem. Cuius corruptio uel perditio bona est, ipsum est malum. Cuius corruptio uel perditio mala est, ipsum est bonum. Econuerso quoque ualet à corrupti uel perditu bonitate, ad malitiam corruptionis, siue à malitia ad bonitatem. Ab usibus quoque iuxta communem modum in prædicatis bonum & malum argumentamur. Maxime, Cuius usus bonus est, ipsum quoque bonum est. Cuius usus malus est, ipsum quoque malum est. Ad causas quodammodo pertinent etiam illa quæ appellantur communiter accidentia. In quibus argumenta secundum prius & posterius tractantur. Dicimus autem communiter accidentia, illa quorum alterum uel semper, uel ut plurimum ad alterum sequitur. Per posterius quidem affirmatiue. Maxima, Communiter accidentium si posterius est, prius fuisse necesse est. Per prius uero negatiue. Maxima, Communiter accidentium si prius non fuerit, nec posterius erit. Huc referri possunt argumenta quæ à naturalibus signis & physiognomicis sumuntur. Hæc de intrinsecis: deinceps de extrinsecis locis dicetur. C 4 dum.

dum. Ac primum de oppositis, in quibus generaliter
ualet argumentatio negatiue. Maxima, De quocunque
affirmatur unum oppositorum, de eodem negatur alte-
rum. Ex loco à relatiuis, procedimus ab unius posi-
tione ad positionem alterius, atque item ab unius ne-
gatione ad negationem alterius. Maxima, Posito uno
relatiuorum, ponitur & alterum. Ablato uno rela-
tiuorum, aufertur & alterum. In contrarijs ab unius
affirmatione ad alterius negationem, ualet argumen-
tatio. A negatione uerò solum in immediatis. Idque
duntaxat in proprio susceptibili. Maxima, Contrario-
rum si unum subiecto alicui inest, alterum non inest.
Immediatorum si unum proprio susceptibili non inest,
alterum inesse oportet. In priuatiue oppositis, ab af-
firmatione ad negationem fit argumentatio. A nega-
tione non fit nisi in proprijs susceptibilibus. Maxima,
Priuantium si unum inest, alterum non inest. Priuan-
tium si unum proprio susceptibili non inest, necesse
est alterum inesse. In contradictorijs ab affirmatione
unius ad negationem alterius, & contrà tenet argu-
mentatio. Maxima, De quolibet est affirmatio uel ne-
gatio, de nullo uerò simul. A disparatis quoque sicut
ab oppositis sumuntur argumenta, ab affirmatione
unius ad negationem alterius. Ea sunt quæ etsi non
opponantur, de eodem tamen simul prædicari non pos-
sunt. Maxima, Cuicunque conuenit unum disparato-
rum, eidem non conuenit alterum. Sequitur compara-
tio quæ est, interdum maioris ad minus, interdum mi-
noris

noris ad maius, interdum similis ad simile. Maiusque
in præsentiarum dicitur quod maiorem habet proba-
bilitatem, & minus quod minorem. Fit autem à maio-
re negatiue tantum, idque uel in subiecto, uel in præ-
dicato, uel in subiecto & prædicato simul. Omnium
autem una est confirmatiua maxima. Si id quod ma-
gis uidetur non est uerum, neque id quod minus ui-
detur, uerum erit. Aristoteles uerò singulis modis sin-
gulas assignat maximas, dicens: Vno de duobus dicto
si cui magis uidetur inesse non inest, nec cui minus
uidetur inesse inest. Duobus de uno dictis, si quod
magis uidetur non inest, nec quod minus uidetur inesse
inest. Duobus de duobus dictis, si quod alteri magis ui-
detur inesse non inest, nec reliquum reliquo inest.
Totidem modis à minori argumentamur, sed affirma-
tiue. Omnium modorum una confirmatiua maxima
potest hæc assignari, Si id quod minus uidetur, uerum
est: id quoque quod magis uidetur, uerum erit. Se-
cundum uerò Aristotelem tribus diuersis modis tres
diuersæ assignantur hæc maximæ: Vno de duobus di-
cto, si cui minus uidetur inesse inest, etiam illi cui ma-
gis uidetur inesse inest. Duobus de uno dictis, si id
quod minus uidetur inesse inest, etiam id quod ma-
gis uidetur inesse inest. Duobus de duobus dictis, si
quod alteri minus uidetur inesse inest, & reliquum re-
liquo. Similia dicuntur quæ æqualem ueritatis appa-
rentiam habent. Locus à simili ualet, tum ad construc-
tum, tum ad destruendum. Maxima, De similibus idem
C s est

est iudicium. Sub hoc autem loco continetur locus à proportionē: & locus à transmutata proportionē, Maxima, De proportionabilibus idem est iudiciū. Itē, Quod in unaquaque re euenit, id in eius proportionali euenire necesse est. Si ut primum ad secundum, ita se habet tertium ad quartum: & primum ad tertium se habebit, ut secundum ad quartum. Ex opposito constitues locos à dissimili, & disproportionē. Locus ab auctoritate solum ualet ad construendum. Maxima, Vni cuique experto in sua scientia credendum est. Itē, Quod omnibus uel pluribus uel maxime sapientibus uidetur, ita se habere probabile est. Transumptio definitur esse quoties nomen translatitiae sumptum, per proprium explicatur. Maxima, Quicquid alicui conuenit sub nomine translatitio, eidē & sub proprio conueniet. His breuiter declaratis, ad medios locos transeamus oportet. Coniugata sunt denominans & denominatiuum, casus uero plura denominatiua inter se comparata. Quae differentia saepenumero confunditur. A casibus & conuergatis argumenta trahuntur, tum affirmatiua, tum negatiua. Maxima, Quod uni conuenit coniugatorum, & alteri conuenit. Item, Coniugatorum in eo quod coniugata sunt, una est eademque natura. Si coniugatorum unum uni conuenit, & alterum alteri conueniet. Casuum in eo quod casus sunt, eadem est natura. Est autē diuisio, distractio alicuius totius in plures partes. Distinguitur autē ab authoribus sextuplex diuisio. Prima est, diuisio generis in species. Secunda, diuisio totius

tius integri, in suas partes integrales. Tertia, diuisio uocis in significata. Quarta, diuisio subiecti in accidentia. Quinta, diuisio accidentis in subiecta. Sexta, accidentis in accidentia. Loci à diuisione. Maxime, Cum quo conuenit diuisum, cum illo necesse est aliquod membrum diuidentium conuenire. Cui conuenit unum membrorum diuidentium, de eodē reliqua omnia negari necesse est. Possent quoque & alij signari loci ex Aristotele, quorum in praecedentibus non est facta mentio: uerum qui nunc enumerati sunt, praecipui uidentur.

S E X T A

PARS ET POSTREMA, DE
sophisticis elenchis, hoc est re
dargutionibus.

PRINCIPIO CIRCA hanc
partem admonendum est, nō in hūc
usum istam tradi sophisticorum lo-
corum scientiam, ut ea passim &
ex proposito utamur ad aliorum
deceptionem, aut falsitatis defen-
sionem, ueritatisq; oppugnationem, sed ut per eo-
rum consyderationem, latentia in argumentis con-
tra ueritatem obiectis, uitia facilius deprehenda-
mus: & expeditius dissoluamus. Definitur autem
elenchus ab Aristotele, hoc modo: Elenchus est syl-
logismus, cum conclusionis contradictione. Disputatio
num quatuor sunt genera. alie enim sunt doctrinales,
alie dialectice, alie tentatiue, alie litigiose. Doctri-
nales disputationes sunt, quae ex proprijs cuiusque disci-
plinæ principijs, & non ex his quae uidentur respon-
denti, syllogizant. Dialectice disputationes sunt, quae
ex probabilibus collectiue sunt contradictionum. Ten-
tatiue disputationes sunt, quae ex his sunt quae uiden-
tur

tur

tur respondenti, & quae necesse est cum scire qui se si-
mulat habere scientiam. Litigiosae disputationes sunt,
quae ex his quae uidentur probabilia, nō sunt autem, syl-
logizant. Sophistarum quinque sunt fines: Redargu-
tio, falsum, inopinabile, solœcismus, nugatio. Redar-
gutio fit, cum respondens cogitur oppositum eius quod
dixit concedere. Qui & ad falsum ducitur, cum co-
gitur aliquid falsum asserere. Ad inopinabile, cum
argumentorum ui concedit quod ab auditoribus impro-
babile iudicatur. Ad solœcismum, quando cogitur con-
tra consuetum modum loquendi peccare. Nugatur au-
tem, quando saepius idem repetit inutiliter. Fallacia (id
est locus sophisticus) est modus quidam idoneus ad de-
cipiendum respondentem, per argumentū sophisticum.
In uniuersum autem huiusmodi fallaciae ab Aristotele
enumerantur tredecim, quarum sex appellant propter
dictionem, septem extra dictionem. Fallaciae propter
dictionem sunt, fallaciae equiuocationis, amphibologiae,
compositionis, diuisionis, accentus, & figurae dictionis.
Fallaciae extra dictionem sunt, accidentis, à dicto se-
cundum quid, ignorantiae elenchi, consequentis, peti-
tionis principij, secundum non causam ut causam, se-
cundum plures interrogationes ut unam. Dicuntur au-
tem fallaciae, in dictione, quae causam suae apparen-
tiae sumunt ex parte uocis alicuius in argumentatione
positae. Extra dictionem uero quae causam apparentiae
non sumunt ex aliqua uoce, sed ex aliqua phantasia
circa rem ipsam. Fallacia igitur equiuocationis est, se-
cundum

cundum

48 DE LOCIS SOPHI. PARS VI.

causam ut causam sunt paralogismi, quādo falsitas illa
te conclusionis imputatur alicui præmissarum, quæ non
est causa falsitatis conclusionis. Fallacia secundum plu-
res interrogationes ut unam (quæ positarum ab

Aristotele est postrema) fieri dicitur quod

ad plures interrogationes ut ad

unam respondeamus,

ob id quæ deci-

piamur.

LVGDVNI,

Excudebat Dominicus Veraarduus.

M. D. XLIIII.

1
0 4 1 0
3 1 3 3 6
9 9 9 9 9 12 2 4 1
1 4 4 4 4
3 3 3

man... b... m...

...mo... ul...
...er... p... m...
...ho... i... q...
...o... m...
...et... m...
...m...
...v... m...

...m...
...m...
...m...

me
Be de villas. 1556

Bartolome de Villa.

1556

